

סימנין מילתא חשובה היא — דאף על גב דאישתני כולי האי, מתייזי ליה מקלת סימנין צנכורה. מאי לאו אפילו פרה שילדה מין סוס — ושמע מינה: סימנא מילתא היא, וכל שכן כולהו אינן. לא אפרה שילדה מין חמור — דהואיל ומרזייהו בני קדושת צהמה נינהו, כי אית מקלת סימנין — חייב.

ולא תפשוט מינה ללא חדא. מאי לאו אתרזייהו — קאי האי "ואס יש מקלת סימנין", ותפשוט מינה תרמי. לא אפרה שילדה מין חמור — ומשום דתרזייהו קדשי צנוות. אבל חמור שילדה מין סוס למאי הלכתא קתני לה הכא לפטורא — לאשמעינן דנדמה הוי, ופטור מן הצנורה כי לית ציה מקלת סימנין. דמשום רישא קתני חמור שילדה מין סוס. אכל סופא לאו עלה מהדר. חמור אדום — וליחייב צנכורה. קא משמע לן: סתם סוסים אדומים הן. סימנא בעלמא — ללא תחליף לך גירסתן צנכורה, ותימא: טהורה שילדה מין טמאה — אסור, וטמאה שילדה מין טהורה מותר.

תוספות

למה לי למיתני שהיוצא — לקמן דייק מינה: מי רגלים של חמור אסורין, והכא דייק מדקתני "שהיוצא", שנותן טעם לדבר, הוה ליה למיתני: "והיוצא".

[שייך לעמוד ב] ורבי שמעון נפקא מאת הגמל — הכא דריש רבי שמעון "אתי". ובפרק קמא דמנחות (יאב), גבי לבונה אמר: רבי שמעון "אתי" לא דריש! וצריך לומר: "אתי" לא דריש להאיא דרשא. תדע, מדלא מיייתי עלה היא דשמעון העמסוני כדמיייתי הכא. ואם תאמר: דמשמע הכא, מאן דדריש "אתי" אסר קלוט כרבי שמעון. ורבי יוסי הגלילי דריש בפרק "ארבעה וחמשה" (בבא קמא מאב), דדריש "בעל השור נקי" מדמי ולדות, ו"אתי" להנאת עורו. ובפרק "בהמה המקשה" (חולין עב), שרי קלוט, גבי בהמה שמת עוברת, ואמר רבי יוסי הגלילי: בטמאה טמא בטהורה טהור, דכתיב: "וכל הולך על כפיו" — מהלכי כפים טמא לך. ופריך: קלוט במעי קלוטה ליטמא. שמע מינה פשיטא ליה לרבי יוסי

בטהורה טהור! ויש לומר: ניחא ליישב מילתיה דרבי יוסי אפילו למאן דאמר קלוט שרי. אי נמי, בראשו ורובו דמי לאמו איירי, דמודה רבי שמעון דשרי. ויש לדקדק מהכא דהכי הלכתא, דלא דרשינן "אתי", דקיימא לן כרבנן דשרו קלוט, כדמוכח פרק "בהמה המקשה" (שם עהב), דאמר: הכל מודים בקלוט בן קלוטה בן פקועה שמותר, תרתי תמיהי דכירי אינשי. שמע מינה קלוט שרי. ואיכא לוקמא בראשו ורובו דמי לאמו. (אם כן) [אי נמי], נתייר קלוט (מהא טעמא) ["מ"הוא טמא"] ו"אתי" יעמיד לאסור חלבו, ו"גמלי" נשנה מפני שסועה כמו שפן וארנבת כדאמר לקמן. והכי נמי נימא לרבי יוסי הגלילי. אבל יש לדקדק מדאמר פרק "בנות כותים" (נדה לזא), נקטינן אין קושי סותר בויבה, ואי משכחת תנא דאמר סותר — רבי אליעזר היא. והתם (להא), מפרש טעמא דרבי אליעזר — משום דדריש "אתי". ובכתובות פרק "הנושא" (קגא), דאמר: הזהרו בכבוד אמכם. וקאמר: אשת אב הואי. ופריך: אשת אב נמי דאורייתא היא, "את אביך" לרבות אשת אביך! יש לומר: ניחא ליה ליישב דברי רבי ככולי עלמא. עוד נראה, דאין זה ראייה מנדה. דמה הוא זקוק לומר "אי משכחת תנא דאמר סותר רבי אליעזר היא" — הא איכא כל הני תנאי דדרשי "אתי".

פירש — ואם תאמר: לוקמא בכבוד אב ואם, דמשווה כבודן לכבוד המקום, קידושין (לב), ולעבור עליו בשני עשה (כדאמר: תפילה ושיחה עשה) (כדאמרין [מנחות מדא], גבי תפלין שמונה עשה)! יש לומר: דמשמע ליה דומיא מורא של מקום, וזה אי אפשר. ורבי עקיבא מרבה תלמידי חכמים, דתנן (אבות פ"ד מ"יב): מורא רבך כמורא שמים.

עיונים

לפטורא פשיטא לכאורה יכול היה לשאול שאלה זו עצמה כבר על משנתנו, שבה גם כן הובאו שני מקרים אלה (ואמנם, יש הסבורים כי הגרסה במשנתנו היא "חמור שילדה כמין פרה", ולא "שילדה כמין סוס", ראה בעמוד הקודם). אלא שביחס למשנתנו יש לומר כי הובאו שני המקרים לא לגופם, אלא לצורך הדרשה "פטר חמור" "פטר חמור", למד — עד שיהא היולד חמור והוולד חמור. אבל בברייתא הרי לא הובאה דרשה זו (מרומי שדה). דלא תחליף לך רשי פירש: כדי שלא תתחלף לך (על ידי שכחה. ר"ד) גרסת המשנה,

או דלמא [שמוא] נאמר: על כל פנים, מקצת סימנין של אימו מילתא היא [דבר חשוב הוא], והולד קדוש בכורה? ומציעים: תא שמע [בוא ושמע] ראייה ממה ששינוי בברייתא: בהמה טהורה שילדה מין בהמה טמאה — פטורה מן הבכורה, ואם יש בו מקצת סימנין — חייבת בכורה. מאי לאו [האם לא] כולל הדבר אפילו פרה שילדה מין סוס? ודוחים: לא, דווקא פרה שילדה מין חמור, שבשניהם יש קדושת בכורה. ומציעים, תא שמע [בוא ושמע] תשובה ממה ששינוי בברייתא: פרה שילדה מין חמור, וחמור שילדה מין סוס — פטורה מן הבכורה, ואם יש בו מקצת סימנין — חייבת בכורה, מאי לאו אתרזייהו [האם לא על שניהם] מדובר, שאם יש בו מקצת סימנין אמו הריהו בכור, גם על פרה שילדה מין חמור, וגם על חמור שילדה כמין סוס? ואם כן, יש מכאן פתרון לשתיים מן השאלות שנסאלו!

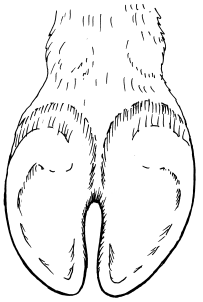
ודוחים: לא, מדובר רק על פרה שילדה מין חמור. ושואלים: אבל חמור שילדה מין סוס, למאי קתני לה [לשם מה שונה אותה] בברייתא? לפטורא [לפטור] מן הבכורה, כשאין בו מקצת סימנין אמו? והרי פשיטא [פשוט] הדבר, השתא [עכשיו, הרי] ומה פרה שילדה מין חמור, דאידי ומה ומה בני מיקדש בכורה נינהו [שזה זה ראוים להתקדש בבכורה [שם], אמרת [אומר אתה]: אם יש בו מקצת סימנין — אין [כן]. קדוש בכורה, ואי [ואם] לא — לא, חמור שילדה מין סוס שאין בו קדושת בכורה, מיבעיא [נצרכה לומר] שהוא פטור כשאין בו מקצת סימנין? ומשיבים: איצטריך [הוצרך הדבר], גם לאחר ששינוי שפרה שילדה כמין חמור פטורה. שכן סלקא דעתך [יעלה על דעתך לומר]: התם [שם] הוא שנפטרה מן הבכורה, לפי שפרה וחמור שונים לגמרי זה מזה, שפרה יש לה קרנים, והא [זה] החמור אין לה קרנים, הא [זה] פרסה פרוסיה סדוקות, יש שסע באמצעו, והא [חמור] פרסותיה קלוטות (שלמות). אבל הכא [כאן], חמור שילדה כמין סוס, שיש דמיון רב בין מין האם ומין הוולד, דאידי ואידי [אמור] שולד זה חמור אדום בעלמא [בלבד] הוא, והוא נחשב כבכור לאמו, על כן קמשמע לך [משמע לנן] התנא שהוא מין אחר, ופטור מן הבכורה.

או דלמא [שמוא] נאמר: על כל פנים, מקצת סימנין של אימו מילתא היא [דבר חשוב הוא], והולד קדוש בכורה? ומציעים: תא שמע [בוא ושמע] ראייה ממה ששינוי בברייתא: בהמה טהורה שילדה מין בהמה טמאה — פטורה מן הבכורה, ואם יש בו מקצת סימנין — חייבת בכורה. מאי לאו [האם לא] כולל הדבר אפילו פרה שילדה מין סוס? ודוחים: לא, דווקא פרה שילדה מין חמור, שבשניהם יש קדושת בכורה. ומציעים, תא שמע [בוא ושמע] תשובה ממה ששינוי בברייתא: פרה שילדה מין חמור, וחמור שילדה מין סוס — פטורה מן הבכורה, ואם יש בו מקצת סימנין — חייבת בכורה, מאי לאו אתרזייהו [האם לא על שניהם] מדובר, שאם יש בו מקצת סימנין אמו הריהו בכור, גם על פרה שילדה מין חמור, וגם על חמור שילדה כמין סוס? ואם כן, יש מכאן פתרון לשתיים מן השאלות שנסאלו!

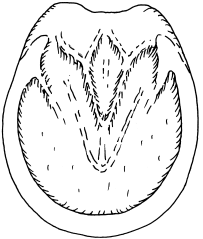
מסורת הש"ס
ג. תוי"ט ויקרא יא, ד.
גרסות
בהמה טהורה שילדה מין בהמה טמאה בכת"י: בהמה טמאה שילדה מין בהמה טהורה או טהורה שילדה מין טמאה.
אמרת ברוב כתי"י מלה זו חסרה.
התם הוא דיש בכת"י ועוד: דהא יש.
והא פרסותיה קלוטות בכת"י: והא אין פרסותיה סדוקות.

לשון
קלוט
בהקשר שמדובר בו כאן משמעות קלוט היא: מחובר, מעורה. ויש אולי קשר בין משמעות שורש זה למשמעות המלה מקלט — מקום סגור, שאפשר להחבא בו.

העולם
קלוט וסדוק
פרסות הפרה שסועות, כלומר יש פיצול לאורך כל כף הרגל. לעומת זאת, פרסת החמור קלוטה, כלומר שיש בה עיגול שאין בו פיצול.

פרסת פרה מלמטה

פרסת סוס מלמטה

שנינו במשנה בענין בהמה שילדה שלא כמינה: ומה הן באכילה? בהמה טהורה שילדה כמין בהמה טמאה — מותר באכילה, וטמאה שילדה כמין בהמה טהורה — אסור באכילה. והוסיף התנא: שהיוצא מן הטמא טמא והיוצא מן הטהור טהור. ושואלים: למה לי למיתני [לשנות] שהיוצא מן הטמא טמא והיוצא מן הטהור טהור? ומשיבים: סימנא בעלמא [סימן בלבד] הוא, שלא תחליף [תתחלף] לך גרסת המשנה בטעות, דלא תימא: זיל בתריה דידיה [שלא תאמר: לך אחריי, אחרי הנוולד בעצמו], והאי טהור מעליא [זהה, למרות שנוולד לטמאה, טהור מעולה] הוא, והאי טמא מעליא [זהה, למרות שנוולד לטהורה, טמא מעולה] הוא. אלא זיל בתר אימיה [לך אחר אימך]. ושואלים: מנא הני מילי [מנין הדברים הללו] שלענין היתר ואיסור אכילה הולכים אחר האם? ומשיבים: דתנו רבנן [ששנו חכמים], נאמר: "אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה" (ויקרא יא, ד), ומכאן משמע: יש לך שהוא מעלה גרה ומפריס פרסה ואי (ואין) אתה אוכלו, ואיזה זה? טהור שנוולד מן הטמא. ויש לשאול: או אינו אלא בא למעט טמא, שאינו מעלה גרה ומפריס פרסה, הנוולד מן הטהור. ומאי [ומה פירוש] "ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה" —

ותגרו: "טהורה שילדה מין טמאה — טמא, וטמאה שילדה מין טהורה — טהור". לכך נוסף משפט זה כסימן. ויש מי שתמה מדוע דווקא כאן חוששים לכך, ולא במקומות אחרים במשנה. והציע כי אין מדובר כאן על החלפת גרסת המשנה, אלא שסברה זו, שיש ללכת אחרי הולד שגופו טמא (או טהור) עלולה להביא לפירוש שונה של המשנה, שמה שנאמר שטהורה שילדה מין טמאה טהור, אינו אלא במקרה שיש בו מקצת סימנים של אמו. או לצד אחר — שטהורה שילדה מין טמא הריהו מותר — בטהורה שנתעברה מבעל חיים טהור, אבל לא כשנתעברה מבעל חיים טמא (קרבן אשם).

דבר הבא ממעלי גרה – כגון האל טמא שגולד מן הטמאה. גמל טמא הוא – וכמס גמלים נולדים מן הגמלה. וכתיב "הוא", דמשמע שהוא טמא ואין אחר שהוא גמל טמא, וכגון שגולד מן הפרה. גמל גמל – אחד נמורה כהנים ואחד נמסנה מורה. לאסור חלבה – של גמלה. את הגמל – משמע: את הטפל לגמל, והיינו חלבו. פירש – מכל דרשות שדרש, דכל "אתין" גמל לרבות, וזה אין מה לרבות בו. הטמאים – "אלה הטמאים לנכס כלל השרץ", ה"א יתירא. לאסור צירן – שומן הדג. קיפה – ריטוקין שר וקפלוטות ששולי קדיה. דאמר מר – נמסכת נדה (ט, א): דס דות נעכר מחמת הלידה ועשה חלב. הלכן מידוש הוא, דמעיקרה הוא דס והאכלו כנרת, והשתא משתרי.

תוספות

הטמאים לאסור צירן ורוטבן – אי מ"הטמאים" דריש, קשה: דב"העור והרוטב" (חולין קכב, ב) מוקמינן ליה לעורו כבשרו, ובתורת כהנים לא דריש ליה גבי שרצים, אלא גבי בהמה טמאה, דכתיב: "טמאים הם לנכס" ומיהו על כרחך מ"הטמאים" דשרצים דריש, כדמוכח פרק "העור והרוטב" (שם קכא, א) בשמעתין דהמחה חלב וגמון, דמייית על הך דרשא ד"הטמאים", ופריך: לכתוב רחמנא בשרצים וליתו הנך וליגמון מיניה! משמע דמינה דריש, וצריך לומר: דמה"א דמחה אמינא יתירא ד"הטמא" דריש: עורות שלהם כבשרם שלהן. דעד, דגבי בהמה דכתב "טמא" ולא כתב "הטמא" דריש בתורת כהנים לאסור צירן ורוטבן, ומיהו, אכתי דריש מן "הטמאים" פרק "העור והרוטב" (שם קכב, ב) לאסור ביצת השרץ. ולשם פירש הקונטרס: ה' יתירא נדרשת לאסור צירו ורוטבו, ולעורו כבשרו, ולביצת השרץ. **לאסור** צירן ורוטבן – משמע הכא דציר דאורייתא. מדפריך מינה: מאי שנת חלב מציר – שמע מינה דרשה גמורה היא. ובפרק "העור והרוטב" (חולין קכא, א) נמי אמר: צריכי. וקשה: דבפרק "אין מעמידין" (עבודה זרה מ, א) גבי דג טמא מפליג בין מטבל בצירו לגופו. ופריך "גיד הנשה" (חולין ז, ב) אמר רב יהודה: ציר דגים רביעית בסאתים. ופריך: והא אמר רב יהודה מין במינו לא בטיל! שאני ציר דזיעה בעלמא הוא. משמע שהוא מדרבנן! ויש לומר: ציר דגים – דרבנן, ציר שרצים – דאורייתא. ואף על גב דבתורת כהנים נמי דרשינן: "ששק הוא לנכס" גבי דגים – אסמכתא בעלמא הוא. ואם תאמר: בפרק "כל הבשר" (חולין קיב, ב) גבי רב מרי דאמלח בשר שחוטה בהדי טריפה, ואסר ליה רבא מה"טמאים". ופריך ליה מדג טהור שמלחו עם דג טמא – היכי פריך מדג לבשר? ויש לומר: דקים ליה דאסור ציר מדרבנן. ובמסכת תרומות (פרכי ו משנה ח) נמי תנן, ובפרק "גיד הנשה" (חולין ט, ב) מייית לה: דג טמא צירו אסור. שמע מינה: הא דרשינן לה משום דלא בלעו. ומה שכתוב בספרים: שמע מינה ציר מותר – לא גרס ליה. וקצת תימה: כיון דצריך קרא בשרץ ובבהמה טמאה, ודגים דליכא קרא לא אסר מדאורייתא – היכי מייית רבא ראייה התם מ"הטמאים" לאסור ציר טריפה!

רוטב וקיפה שלהן – ואם תאמר: תיפוק ליה מ"משרת" ליתן טעם כעיקר, מכאן אתה לן לכל איסורין שבתורה, פסחים (מד, א)! יש לומר: עיקר קרא לצירן. ואורחא דהתלמוד בהכי: "והתעלמות" פעמים שאתה מתעלם, ועיקר קרא לזקן ואינו לפי כבודו (בבא מציעא ל, א, ברכות ט, ב). ובפרק קמא דחגיגה (דף ד, א) נמי אמר: "רגלים" – פרט לבעלי קבין, ואמר: פרט לחגר וסומא, ולא עיקר קרא לבעלי קבין, דמ"פעמים" דריש ליה התם. ומיהו כאן אין צריך לומר כך. דאיצטרך לרוטב וקיפה, לאשמעינן דהוי כממש אמר המחיה השרץ, והתם (חולין קכא, א) מייית לה גבי המחיה חלב חמץ ונבלת עוף טהור וגמון. מיהו קשה, דמשמע הכא דאיצטרך לציר לאשמעינן דחשיב כגוף השרץ, דפריך מינה אהלב דיתסר כמו ציר! וצריך לומר דשקולים הן. ומיהו מציר לחודיה לא הוה שמעינן דליהו שתייה כאכילה, דהוה מצי לאוקמא כשהקפה ואכלו.

קיפה שלהן – בפרק "העור והרוטב" (חולין קכא, א) אמר: מאי קיפה – פרמא. ופריך: הוא עצמו לטמא טומאת אוכלים! אלא מאי קיפה – תבלין. אבל הכא יכול לקרות בין פרמא בין תבלין, דלא אתא לאשמעינן אלא שתייהו כאכילה. וכן משמע בפירוש הקונטרס, שפירש: רסוקי בשר וקפלוט שששולי קדיה.

הכי קאמר [כך הוא אומר], לכך כוונתו: דבר הבא ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה לא תיכול [לא תאכל] תלמוד לומר בהמשך הפסוק: "גמל טמא הוא" ("את הגמל כי מעלה גרה ופרסה איננו מפריס טמא הוא לכם", ויקרא יא, ד), ויש כאן הדגשה: הוא טמא, ואין טמא הנולד מן הטהור טמא, אלא טהור. רבי שמעון אומר: נאמר "גמל" "גמל" שני פעמים, לענין איסור אכילה, פעם בספר ויקרא (שם) ופעם בספר דברים (יד, ז), הרי זה בא לומר: אחד גמל הנולד מן הגמלה, ואחד גמל הנולד מן הפרה טמא. שלדעתו, אם טהורה ילדה כמין טמאה – אסור הולד באכילה, שלא כשיטת משנתנו. ומבררים את דעות החכמים שבבביתא. ושואלים: ורבנן [וחכמים] החולקים על ר' שמעון, האי [אותו] כפל לשון של "גמל" "גמל", מאי עבדי ליה [מה הם עושים בו]?

ומשיבים: חד [אחד מהם] בא לאסור את הגמל עצמו, וחד [ואחד מהם] בא לאסור את חלבו, שחלב הנקבה גם הוא אסור. ושואלים: ור' שמעון, לאסור חלבו של גמל, ושאר בהמות טמאות, מנא ליה [מנין לו] ומשיבים: נפקא ליה [יוצא, נלמד לו הדין] ממה שנאמר "את הגמל", ולשון "את" הרייה באה לרבות את חלבו. ומן הצד האחר, רבנן [וחכמים], "אתים" המילה "את" בתור ריבוי לא דרשי [אינם דורשים]. כדתניא [כמו ששנויה בבביתא]: שמעון העמסוני היה דורש כל "את" ו"את" שבתורה לרבות, כיון שהגיע ל"את ה' אלהיך תירא" (דברים ו, יג) ולא מצא מה לרבות מ"את" האמורה בו, שאין דבר שמוראו שווה למורא המקום – פירש, כלומר, הפסוק לדרוש לשון "את". אמרו לו תלמידיו: רבי, מאחר ולא ניתן לדרוש בדרך זו, כל "אתין" שדרשת עד עכשיו מה תהא עליהם? וכי לשוא דרשת? אמר להם: כשם שקבלתי שכו על הדרישה שדרשתי כך את הכתובים, כך אני מקבל שכר על הפרישה. עד שבא רבי עקיבא ולימד: "את ה' אלהיך תירא" – הרי זה לרבות תלמידי חכמים, שצריך לירא מהם. אמר ליה [לן] רב אחא בריה [בנון] של רבא לרב אשי: אלא מעתה, שאנו אומרים כי טעמא דרבנן [טעמם של חכמים], שהם למדים לאסור אף חלב גמל מ"גמל" "גמל", ור' שמעון מ"את הגמל", יש להסיק: הא לאו הכי הוה אמינא [נהרי זולא זה הייתי אומר] חלב של בהמה טמאה שרי [מותר]! מאי שנא מהא דתניא [במה שונה דינו של חלב מן ששנויה בבביתא]: נאמר "אלה הטמאים לכם ככל השרץ" (ויקרא יא, לא) ומה' הידיעה למדו חכמים לאסור גם צירן [שומנס, הנחול היוצא מגופם], וגם רוטבן [הרוטב היוצא מהם תוך כדי בישול], וגם קיפה שלהן [התבשיל הנקפה ומצטבר בשולי הקדירה]? השיב לו רב אשי: איצטרך [הוצרך] חלב הגמל ללימוד בפני עצמו, שכן סלקא דעתך אמינא [יעלה על דעתך לומר] הואיל וחלב של בהמה טהורה נמי [גם כן] חידוש הוא שמותר, שהרי נוצר מן הים, וכפי שאמר מר [החכם]: אשה שילדה ומניקה – אינה רואה דם נידה, משום שדם הנקבה המניקה נעכר [נעשה עכור] ונעשה ממנו חלב. וכיון שחידוש הוא שחידשה תורה, שחלב מותר, אם כן בבהמה טמאה נמי לישתרי [גם כן יהיה מותר]. על כן קא משמע לן [משמע לנן] הכתוב שהוא אסור. ושואלים: הניחא למאן דאמר [זה נוח לדעת מי שאומר] שמניקה אינה רואה דם משום שדם נעכר ונעשה חלב, ואם כן יש חידוש במה שהותר החלב בטהורה. אלא למאן דאמר [זדעת מי שאומר] כי טעם הדבר שמניקה אינה רואה דם,

דהוי כשתיה ואינו בכלל אכילה, ואכילה כתיב בהון, קא משמע לן בכלל אכילתו. קשה, דמשמע הכא דאיצטרך לציר לאשמעינן דחשיב כגוף השרץ, דפריך מינה אהלב דיתסר כמו ציר! וצריך לומר דשקולים הן. ומיהו מציר לחודיה לא הוה שמעינן דליהו שתייה כאכילה, דהוה מצי לאוקמא כשהקפה ואכלו.

עיונים
את הגמל רשי מסביר (כדברי חכמים במקומות אחרים, לדוגמה ברכות לו, ב) כי ריבוי זה אינו נובע מיתור הכתוב של המלה "את". אלא דבר זה הוא עצמו משמעות המלה "את" – דבר הטפל ונספח לגמל, והוא החלב.
כיון שהגיע לאת ה' אלהיך תירא פירש ואזהרת "את ה' אלקיך תירא" היא עצמה הביאה אותו לכך שלא להשוות לו שום דבר שיראתו שווה ליראת המקום (מהרש"א ב"ק מא, ב, ע"י רש"י). והעירו ראשונים ששמעון העמסוני לא פירש כשהגיע לפסוק "ואהבת את ה' אלקיך", הקודם לו, לפי שיש להבחין בין אהבת ה' שהיא הולכת ומתרחבת על כל ברותיו, לבין יראת ה', שעניינה רוממות ה' למעלה מכל (ראה תוס' הרא"ש ב"ק מא, א).
לרבות תלמידי חכמים ואין זה משווה את מוראם למורא המקום, אלא מוראם הוא עצמו חלק ממורא המקום, שמתוך שהוא ירא מהם הוא נשמע להם לקבל עליו יראת ה' ומצוותיו (מהרש"א). ובצד אחר יש שפירש כי תלמידי חכמים שמדובר עליהם הם אלו המבטלים גופם למקום ונעשים כעין מרכבה לשכינה, והם בכלל "את ה' אלהיך" (תורת חיים). וראה בירושלמי (ברכות פ"ט ה"ג ועוד), שם מסופר כי שמעון העמסוני למד מר' עקיבא כי "את ה' אלהיך תירא" משמעו – ואת תורתו.
חידוש הוא כאשר באחת מן המצוות או מן האיסורים שבתורה נאמר דין שהוא חורג מן המצוי בשאר דיני התורה, או כאשר הדעת נתנת שיהא הדבר אסור, והוא מותר (או להיפך).

מסורת הש"ס
א. בכורות ז, א. תוספתא בכורות פ"א ט. תוי"כ ויקרא יא, ד. ילק"ש תורה תקלו.
ב. פסחים כב, ב. קדושין ט, א. ב"ק מא, ב. וראה ירושלמי ברכות פ"ט ה"ג. שם סוטה פ"ה ה"ה. במדבר פט"ו יז. תנחומא בראשית א. ילק"ש תורה שלט. שם תקלו. שם תתמד.
ג. חולין קיב, ב. קכ, א. בכורות ו, ב. תוי"כ ויקרא יא, ח. ילק"ש תורה תקו. שם תקלו.
ד. נדה ט, א. ילק"ש נ"ך תתקו. ועיין ירושלמי נדה פ"א ה"ד.

גרסות

את ואת שבתורה	בבתי"מ:
אתים שבתורה.	
העמסוני יש בבתי"מ	
בבמקבילות:	
העמסוני ואמרי לה נחמיה	
העמסוני.	
טעמא דרבנן בבתי"מ:	
טעמייהו.	
דם נעכר יש בבתי"מ:	דם נעקר.
וכיון חידוש – אלא בבתי"מ ועוד: ואלא.	

העולם
דם נעכר ונעשה חלב החלב, כמו כל הפרשה של בלוטה בגוף מיוצר כאשר תאי בלוטת החלב משתמשים במרכיבים המסופקים על ידי מערכת הדם כגון סידן, חלבונים, שומנים וסוכר, ואלה מסוננים לכלל חלב. מקובל לומר לגבי הבהמות החולבות שינצרכים 500 ליטרים של דם כדי לייצר ליטר חלב אחד, כלומר יש צורך בכמות כזו של דם שתעבור דרך מערכת הדם של העטין על מנת ליצר ליטר חלב אחד. לפי הסבר זה, היקפה בין מערכת הדם והחלב היא ההסבר למצב האלוסתי של המינקת.

אבריה מתפרקין — ממנת הלידה. ואין נפשה — אין דמה חזר עליה עד עשרים וחצי מנה, ולפיכך מניקה אינה רואה דם נדה, וללא משום דם נעשה חלב. והשתא, כיון דלאו ממנת דם קאמי — לאו מידוש הוא! ולרבי שמעון נמי דשרי בהנאה — לקמן צפירקין צדוקות (ג), רבי שמעון אומר כו' — משכמת לה דלצטריך למיכתב גזר בחלב.

ואף על גז דחלב גרידא אסור נמי, איצטריך למיכתב ציה ללקות על ציטולו. תזבח — רק צלל ציה נפשן מוצא ואללת גזר, צפוליה המוקדשין לאחר פדיון הכמז מנדה. חריצי — גציניס. וקאמר ליה ישי לודו שיוליכס צמלממה לשר האלף. יין וחלב — וכמיז לעיל מנייה: "לכו שברו ואלכו". אלא מעתה — צין לרצן צין לרבי שמעון דרשי לעיל

הוא משום שהילדת איבריה מתפרקין הימנה ואין נפשה חוזרת עליה, כלומר, אינה חוזרת לבריאותה עד עשרים וארבעה חדש, ולשיטתו החלב אינו נוצר מן הדם — מאי איכא למימר [מה יש לומר]? מדוע הוצרך הכתוב לאסור במיוחד חלב בהמה טמאה? ומשיבים: איצטריך [הוצרך הדבר], שכן

סלוקא דעתך אמינא [יעלה על דעתך ושרייה רחמנא [ואין דבר שבא מן החי והתירה אותו התורה]. והאי [זוה] החלב כי [כמו] אבר מן החי הוא, ובכל זאת שרי [מותר]. והואיל וחידוש הוא שחידשה תורה, הילכך [על כן] יש לומר כי אפילו בהמה טמאה לישתרי [יהיה מותר]. על כן קא משמע לן [משמיע לנו] הכתוב שאסור.

א ושואלים: ובאמת, חלב של בהמה טהורה מנולן דשרי [מנין לנו שהוא מותר באכילה]? אילימא מדאסור רחמנא [אם תאמר ממה שאסרה התורה] בשר בחלב, ונסיק מכאן: הא לחודיה שרי [אבל לעצמו מותר החלב] — יש לדחות הוכחה זו, שכן יכול

אתה להסיק מסקנה אחרת, ואימא [ואומר] כך: חלב לחודיה [כשלעצמו] — אסור באכילה ומותר בהנאה, שלא בדרך אכילה, בשר בחלב — בהנאה נמי [גם כן] אסור! וגם לר' שמעון דשרי [שמתיר] בשר בחלב בהנאה, משכחת לה [מוצא אתה] טעם מיוחד להוסיף איסור לגבי בשר בחלב, גם אם חלב נאסר כשלעצמו — למילקי על בישוליה [ללקות על בישולו] של בשר בחלב! אלא מכאן יש להוכיח שחלב מותר באכילה — מדגלי רחמנא [מכיון שגילתה התורה] בפסולי המוקדשין, כלומר, קדשים שנפל בהם מום ונפדו, שנאמר בהם: "תזבח ואללת בשר" (דברים יב, טו), ודרושים שם: "תזבח" — כוונתו — ולא גיזיה, שאיך רשאי ליהנות מצמרים, "בשר" — ולא חלב. ותלמד

מכאן: הא [אבל] חלב של חולין — שרי [מותר]. ודוחים: והרי יכול אתה לדייק באופן אחר, ואימא [ואומר] כך: חלב של חולין — אסור באכילה ושרי [ומותר] בהנאה, חלב של קדשים — בהנאה נמי [גם כן] אסור! אלא יש להביא ראיה שחלב מותר מדכתיב

[ומה שנאמר]: "ודי חלב עזים ללחמך ללחם ביתך וחיים לערותך" (משלי כז, כז), הרי שחלב העזים משמש למזונו של אדם ("ללחמך"). ודוחים: ודילמא [ושמא] הכונה היא לסחורה, שמוכר חלב על מנת שיהא לו לחם לאכול, אבל לא שהחלב עצמו משמש לאכילה! אלא יש להביא ראיה מדכתיב [ומה שנאמר] כאשר שלח ישי את דוד בנו למלחמה עם הפלשתים: "ות עשרת חריצי החלב תביא לשר האלף" (שמואל א יז, יח), משמע שהיו אוכלים דברים של חלב. ודוחים: ודלמא [ושמא] כוונתו לסחורה, שימכרו שר האלף! על כך משיבים: אטו [וכי] דרכה של מלחמה שהולכים בה לסחורה? אלא ודיא שלח להם את חריצי הגבינה כדי שיאכלום. ואם כן, יש מכאן ראיה. ואיבעית אימא מהכא [ואם תרצה אומר] רביה, שנאמר בשבחה של ארץ ישראל: "ארץ זבת חלב ודבש" (שמות ג, יז), ואי לא דשרי [ואם לא שחלב מותר], ואם כן "גמל" "גמל" נמי להכי הוא דאתא [ואם לא שחלב מותר], ויש להביא ראיה שראיה, שנאמר בשבחה של ארץ

שאיננו ראויה לאכילה? ואיבעית אימא [ואם תרצה אומר] מהכא [ומכאן] יש ראיה, שאמר הנביא: "לכו שברו ואלכו" (ישעיהו נה, א), ובלא מחיר יין וחלב" (ישעיהו נה, א). ושבים למחלוקת ר' שמעון וחכמים, ששניהם דורשים את הכפילות "גמל" "גמל" שבספר ויקרא ובספר דברים, כל אחד לשיטתו. ושואלים: אלא מעתה, הובא אלא לכדתניא [לכמו ששנויה ברייתא]: למה חזרו ונשנו כל הבהמות הטמאות והעופות הטמאים בספר דברים (דברים יד, ז—ט)? בבהמה הטמאה — מפני השסועה (שם ז) שלא נזכרה בספר ויקרא, ובעופות מפני הראה (שם יג). ואם כן "גמל" "גמל" נמי להכי הוא דאתא [ואם לא שחלב מותר], ויש להביא ראיה שראיה, שנאמר בשבחה של ארץ שאיננו ראויה לאכילה? ואיבעית אימא [ואם תרצה אומר] מהכא [ומכאן] יש ראיה, שאמר הנביא: "לכו שברו ואלכו" (ישעיהו נה, א), ובלא מחיר יין וחלב" (ישעיהו נה, א).

ובאים למחלוקת ר' שמעון וחכמים, ששניהם דורשים את הכפילות "גמל" "גמל" שבספר ויקרא ובספר דברים, כל אחד לשיטתו. ושואלים: אלא מעתה, הובא אלא לכדתניא [לכמו ששנויה ברייתא]: למה חזרו ונשנו כל הבהמות הטמאות והעופות הטמאים בספר דברים (דברים יד, ז—ט)? בבהמה הטמאה — מפני השסועה (שם ז) שלא נזכרה בספר ויקרא, ובעופות מפני הראה (שם יג). ואם כן "גמל" "גמל" נמי להכי הוא דאתא [ואם לא שחלב מותר], ויש להביא ראיה שראיה, שנאמר בשבחה של ארץ שאיננו ראויה לאכילה? ואיבעית אימא [ואם תרצה אומר] מהכא [ומכאן] יש ראיה, שאמר הנביא: "לכו שברו ואלכו" (ישעיהו נה, א), ובלא מחיר יין וחלב" (ישעיהו נה, א).

ובאים למחלוקת ר' שמעון וחכמים, ששניהם דורשים את הכפילות "גמל" "גמל" שבספר ויקרא ובספר דברים, כל אחד לשיטתו. ושואלים: אלא מעתה, הובא אלא לכדתניא [לכמו ששנויה ברייתא]: למה חזרו ונשנו כל הבהמות הטמאות והעופות הטמאים בספר דברים (דברים יד, ז—ט)? בבהמה הטמאה — מפני השסועה (שם ז) שלא נזכרה בספר ויקרא, ובעופות מפני הראה (שם יג). ואם כן "גמל" "גמל" נמי להכי הוא דאתא [ואם לא שחלב מותר], ויש להביא ראיה שראיה, שנאמר בשבחה של ארץ שאיננו ראויה לאכילה? ואיבעית אימא [ואם תרצה אומר] מהכא [ומכאן] יש ראיה, שאמר הנביא: "לכו שברו ואלכו" (ישעיהו נה, א), ובלא מחיר יין וחלב" (ישעיהו נה, א).

ובאים למחלוקת ר' שמעון וחכמים, ששניהם דורשים את הכפילות "גמל" "גמל" שבספר ויקרא ובספר דברים, כל אחד לשיטתו. ושואלים: אלא מעתה, הובא אלא לכדתניא [לכמו ששנויה ברייתא]: למה חזרו ונשנו כל הבהמות הטמאות והעופות הטמאים בספר דברים (דברים יד, ז—ט)? בבהמה הטמאה — מפני השסועה (שם ז) שלא נזכרה בספר ויקרא, ובעופות מפני הראה (שם יג). ואם כן "גמל" "גמל" נמי להכי הוא דאתא [ואם לא שחלב מותר], ויש להביא ראיה שראיה, שנאמר בשבחה של ארץ שאיננו ראויה לאכילה? ואיבעית אימא [ואם תרצה אומר] מהכא [ומכאן] יש ראיה, שאמר הנביא: "לכו שברו ואלכו" (ישעיהו נה, א), ובלא מחיר יין וחלב" (ישעיהו נה, א).

ובאים למחלוקת ר' שמעון וחכמים, ששניהם דורשים את הכפילות "גמל" "גמל" שבספר ויקרא ובספר דברים, כל אחד לשיטתו. ושואלים: אלא מעתה, הובא אלא לכדתניא [לכמו ששנויה ברייתא]: למה חזרו ונשנו כל הבהמות הטמאות והעופות הטמאים בספר דברים (דברים יד, ז—ט)? בבהמה הטמאה — מפני השסועה (שם ז) שלא נזכרה בספר ויקרא, ובעופות מפני הראה (שם יג). ואם כן "גמל" "גמל" נמי להכי הוא דאתא [ואם לא שחלב מותר], ויש להביא ראיה שראיה, שנאמר בשבחה של ארץ שאיננו ראויה לאכילה? ואיבעית אימא [ואם תרצה אומר] מהכא [ומכאן] יש ראיה, שאמר הנביא: "לכו שברו ואלכו" (ישעיהו נה, א), ובלא מחיר יין וחלב" (ישעיהו נה, א).

ובאים למחלוקת ר' שמעון וחכמים, ששניהם דורשים את הכפילות "גמל" "גמל" שבספר ויקרא ובספר דברים, כל אחד לשיטתו. ושואלים: אלא מעתה, הובא אלא לכדתניא [לכמו ששנויה ברייתא]: למה חזרו ונשנו כל הבהמות הטמאות והעופות הטמאים בספר דברים (דברים יד, ז—ט)? בבהמה הטמאה — מפני השסועה (שם ז) שלא נזכרה בספר ויקרא, ובעופות מפני הראה (שם יג). ואם כן "גמל" "גמל" נמי להכי הוא דאתא [ואם לא שחלב מותר], ויש להביא ראיה שראיה, שנאמר בשבחה של ארץ שאיננו ראויה לאכילה? ואיבעית אימא [ואם תרצה אומר] מהכא [ומכאן] יש ראיה, שאמר הנביא: "לכו שברו ואלכו" (ישעיהו נה, א), ובלא מחיר יין וחלב" (ישעיהו נה, א).

ובאים למחלוקת ר' שמעון וחכמים, ששניהם דורשים את הכפילות "גמל" "גמל" שבספר ויקרא ובספר דברים, כל אחד לשיטתו. ושואלים: אלא מעתה, הובא אלא לכדתניא [לכמו ששנויה ברייתא]: למה חזרו ונשנו כל הבהמות הטמאות והעופות הטמאים בספר דברים (דברים יד, ז—ט)? בבהמה הטמאה — מפני השסועה (שם ז) שלא נזכרה בספר ויקרא, ובעופות מפני הראה (שם יג). ואם כן "גמל" "גמל" נמי להכי הוא דאתא [ואם לא שחלב מותר], ויש להביא ראיה שראיה, שנאמר בשבחה של ארץ שאיננו ראויה לאכילה? ואיבעית אימא [ואם תרצה אומר] מהכא [ומכאן] יש ראיה, שאמר הנביא: "לכו שברו ואלכו" (ישעיהו נה, א), ובלא מחיר יין וחלב" (ישעיהו נה, א).

א וחלב דבהמה טהורה מנולן דשרי? אילימא מדאסור רחמנא בשר בחלב, הא לחודיה שרי? ואימא: חלב לחודיה אסור בפנייה ומותר בהנאה, בשר בחלב — בהנאה נמי אסור, וילרבי שמעון דשרי בהנאה משפחה לה — למילקי על בישוליה! אלא, מדגלי רחמנא דבפסולי המוקדשין ו"תזבח" ולא גיזה, "בשר" ולא חלב, הא דחולין — שרי. — ואימא דחולין — אסור בפנייה ושרי בהנאה, דקדושים — בהנאה נמי אסור! — אלא מדכתיב: "ודי חלב עזים ללחמך ללחם ביתך וחיים לערותך". — ודיילמא לסחורה! — אלא מדכתיב: "ות עשרת חריצי החלב". — ודיילמא לסחורה! — אטו דרפה של מלחמה לסחורה? ואיבעית אימא מהכא: "ארץ זבת חלב ודבש", ואי לא דשרי — משפחה לן קרא במידי דלא חזי? ואיבעית אימא מהכא: "לכו שברו ואלכו" ובלא מחיר יין וחלב. — אלא מעתה, "שפן" "שפן", "ארנבת", "ארנבת", "חזיר" "חזיר" להני הוא דאתא? אלא לכדתניא: "למה נשנו בפניהם — מפני השסועה, ובעופות — מפני הראה; "גמל" "גמל" נמי להכי הוא דאתא! — פל היכא דאיכא למידרש דרשינן.

ב תנו רבנן: רחל שילדה מין עז, ועז שילדה מין רחל — פטורה מן הבכורה, ואם יש בו מקצת סימנים — חייבת. רבי שמעון אומר: עד שיהא ראשו ורובו דומה לאמו. איבעית להו: לאכילה מי בעי רבי שמעון ראשו ורובו, או לא? לענין בכורה כתיב: "אך בכור שור" — עד שיהא הוא שור ובכורו שור, אבל לאכילה — גמל הוא דאמר רחמנא דאסיר, הא

[ומה שנאמר]: "ודי חלב עזים ללחמך ללחם ביתך וחיים לערותך" (משלי כז, כז), הרי שחלב העזים משמש למזונו של אדם ("ללחמך"). ודוחים: ודילמא [ושמא] הכונה היא לסחורה, שמוכר חלב על מנת שיהא לו לחם לאכול, אבל לא שהחלב עצמו משמש לאכילה! אלא יש להביא ראיה מדכתיב [ומה שנאמר] כאשר שלח ישי את דוד בנו למלחמה עם הפלשתים: "ות עשרת חריצי החלב תביא לשר האלף" (שמואל א יז, יח), משמע שהיו אוכלים דברים של חלב. ודוחים: ודלמא [ושמא] כוונתו לסחורה, שימכרו שר האלף! על כך משיבים: אטו [וכי] דרכה של מלחמה שהולכים בה לסחורה? אלא ודיא שלח להם את חריצי הגבינה כדי שיאכלום. ואם כן, יש מכאן ראיה. ואיבעית אימא מהכא [ואם תרצה אומר] רביה, שנאמר בשבחה של ארץ ישראל: "ארץ זבת חלב ודבש" (שמות ג, יז), ואי לא דשרי [ואם לא שחלב מותר], ואם כן "גמל" "גמל" נמי להכי הוא דאתא [ואם לא שחלב מותר], ויש להביא ראיה שראיה, שנאמר בשבחה של ארץ שאיננו ראויה לאכילה? ואיבעית אימא [ואם תרצה אומר] מהכא [ומכאן] יש ראיה, שאמר הנביא: "לכו שברו ואלכו" (ישעיהו נה, א), ובלא מחיר יין וחלב" (ישעיהו נה, א).

ובאים למחלוקת ר' שמעון וחכמים, ששניהם דורשים את הכפילות "גמל" "גמל" שבספר ויקרא ובספר דברים, כל אחד לשיטתו. ושואלים: אלא מעתה, הובא אלא לכדתניא [לכמו ששנויה ברייתא]: למה חזרו ונשנו כל הבהמות הטמאות והעופות הטמאים בספר דברים (דברים יד, ז—ט)? בבהמה הטמאה — מפני השסועה (שם ז) שלא נזכרה בספר ויקרא, ובעופות מפני הראה (שם יג). ואם כן "גמל" "גמל" נמי להכי הוא דאתא [ואם לא שחלב מותר], ויש להביא ראיה שראיה, שנאמר בשבחה של ארץ שאיננו ראויה לאכילה? ואיבעית אימא [ואם תרצה אומר] מהכא [ומכאן] יש ראיה, שאמר הנביא: "לכו שברו ואלכו" (ישעיהו נה, א), ובלא מחיר יין וחלב" (ישעיהו נה, א).

ובאים למחלוקת ר' שמעון וחכמים, ששניהם דורשים את הכפילות "גמל" "גמל" שבספר ויקרא ובספר דברים, כל אחד לשיטתו. ושואלים: אלא מעתה, הובא אלא לכדתניא [לכמו ששנויה ברייתא]: למה חזרו ונשנו כל הבהמות הטמאות והעופות הטמאים בספר דברים (דברים יד, ז—ט)? בבהמה הטמאה — מפני השסועה (שם ז) שלא נזכרה בספר ויקרא, ובעופות מפני הראה (שם יג). ואם כן "גמל" "גמל" נמי להכי הוא דאתא [ואם לא שחלב מותר], ויש להביא ראיה שראיה, שנאמר בשבחה של ארץ שאיננו ראויה לאכילה? ואיבעית אימא [ואם תרצה אומר] מהכא [ומכאן] יש ראיה, שאמר הנביא: "לכו שברו ואלכו" (ישעיהו נה, א), ובלא מחיר יין וחלב" (ישעיהו נה, א).

ובאים למחלוקת ר' שמעון וחכמים, ששניהם דורשים את הכפילות "גמל" "גמל" שבספר ויקרא ובספר דברים, כל אחד לשיטתו. ושואלים: אלא מעתה, הובא אלא לכדתניא [לכמו ששנויה ברייתא]: למה חזרו ונשנו כל הבהמות הטמאות והעופות הטמאים בספר דברים (דברים יד, ז—ט)? בבהמה הטמאה — מפני השסועה (שם ז) שלא נזכרה בספר ויקרא, ובעופות מפני הראה (שם יג). ואם כן "גמל" "גמל" נמי להכי הוא דאתא [ואם לא שחלב מותר], ויש להביא ראיה שראיה, שנאמר בשבחה של ארץ שאיננו ראויה לאכילה? ואיבעית אימא [ואם תרצה אומר] מהכא [ומכאן] יש ראיה, שאמר הנביא: "לכו שברו ואלכו" (ישעיהו נה, א), ובלא מחיר יין וחלב" (ישעיהו נה, א).

ובאים למחלוקת ר' שמעון וחכמים, ששניהם דורשים את הכפילות "גמל" "גמל" שבספר ויקרא ובספר דברים, כל אחד לשיטתו. ושואלים: אלא מעתה, הובא אלא לכדתניא [לכמו ששנויה ברייתא]: למה חזרו ונשנו כל הבהמות הטמאות והעופות הטמאים בספר דברים (דברים יד, ז—ט)? בבהמה הטמאה — מפני השסועה (שם ז) שלא נזכרה בספר ויקרא, ובעופות מפני הראה (שם יג). ואם כן "גמל" "גמל" נמי להכי הוא דאתא [ואם לא שחלב מותר], ויש להביא ראיה שראיה, שנאמר בשבחה של ארץ שאיננו ראויה לאכילה? ואיבעית אימא [ואם תרצה אומר] מהכא [ומכאן] יש ראיה, שאמר הנביא: "לכו שברו ואלכו" (ישעיהו נה, א), ובלא מחיר יין וחלב" (ישעיהו נה, א).

ובאים למחלוקת ר' שמעון וחכמים, ששניהם דורשים את הכפילות "גמל" "גמל" שבספר ויקרא ובספר דברים, כל אחד לשיטתו. ושואלים: אלא מעתה, הובא אלא לכדתניא [לכמו ששנויה ברייתא]: למה חזרו ונשנו כל הבהמות הטמאות והעופות הטמאים בספר דברים (דברים יד, ז—ט)? בבהמה הטמאה — מפני השסועה (שם ז) שלא נזכרה בספר ויקרא, ובעופות מפני הראה (שם יג). ואם כן "גמל" "גמל" נמי להכי הוא דאתא [ואם לא שחלב מותר], ויש להביא ראיה שראיה, שנאמר בשבחה של ארץ שאיננו ראויה לאכילה? ואיבעית אימא [ואם תרצה אומר] מהכא [ומכאן] יש ראיה, שאמר הנביא: "לכו שברו ואלכו" (ישעיהו נה, א), ובלא מחיר יין וחלב" (ישעיהו נה, א).

ובאים למחלוקת ר' שמעון וחכמים, ששניהם דורשים את הכפילות "גמל" "גמל" שבספר ויקרא ובספר דברים, כל אחד לשיטתו. ושואלים: אלא מעתה, הובא אלא לכדתניא [לכמו ששנויה ברייתא]: למה חזרו ונשנו כל הבהמות הטמאות והעופות הטמאים בספר דברים (דברים יד, ז—ט)? בבהמה הטמאה — מפני השסועה (שם ז) שלא נזכרה בספר ויקרא, ובעופות מפני הראה (שם יג). ואם כן "גמל" "גמל" נמי להכי הוא דאתא [ואם לא שחלב מותר], ויש להביא ראיה שראיה, שנאמר בשבחה של ארץ שאיננו ראויה לאכילה? ואיבעית אימא [ואם תרצה אומר] מהכא [ומכאן] יש ראיה, שאמר הנביא: "לכו שברו ואלכו" (ישעיהו נה, א), ובלא מחיר יין וחלב" (ישעיהו נה, א).

ובאים למחלוקת ר' שמעון וחכמים, ששניהם דורשים את הכפילות "גמל" "גמל" שבספר ויקרא ובספר דברים, כל אחד לשיטתו. ושואלים: אלא מעתה, הובא אלא לכדתניא [לכמו ששנויה ברייתא]: למה חזרו ונשנו כל הבהמות הטמאות והעופות הטמאים בספר דברים (דברים יד, ז—ט)? בבהמה הטמאה — מפני השסועה (שם ז) שלא נזכרה בספר ויקרא, ובעופות מפני הראה (שם יג). ואם כן "גמל" "גמל" נמי להכי הוא דאתא [ואם לא שחלב מותר], ויש להביא ראיה שראיה, שנאמר בשבחה של ארץ שאיננו ראויה לאכילה? ואיבעית אימא [ואם תרצה אומר] מהכא [ומכאן] יש ראיה, שאמר הנביא: "לכו שברו ואלכו" (ישעיהו נה, א), ובלא מחיר יין וחלב" (ישעיהו נה, א).

ובאים למחלוקת ר' שמעון וחכמים, ששניהם דורשים את הכפילות "גמל" "גמל" שבספר ויקרא ובספר דברים, כל אחד לשיטתו. ושואלים: אלא מעתה, הובא אלא לכדתניא [לכמו ששנויה ברייתא]: למה חזרו ונשנו כל הבהמות הטמאות והעופות הטמאים בספר דברים (דברים יד, ז—ט)? בבהמה הטמאה — מפני השסועה (שם ז) שלא נזכרה בספר ויקרא, ובעופות מפני הראה (שם יג). ואם כן "גמל" "גמל" נמי להכי הוא דאתא [ואם לא שחלב מותר], ויש להביא ראיה שראיה, שנאמר בשבחה של ארץ שאיננו ראויה לאכילה? ואיבעית אימא [ואם תרצה אומר] מהכא [ומכאן] יש ראיה, שאמר הנביא: "לכו שברו ואלכו" (ישעיהו נה, א), ובלא מחיר יין וחלב" (ישעיהו נה, א).

מסורת הש"ס
ה. נדה שם.
ו. ראה קדושין נו, ב מנחות ק"א. חולין קטז, א. בבורות י"א. תוספתא ערלה (ליברמן) פ"א ו. שם חולין פ"ח י"א. ילק"ש תורה שנא. שם תמצא.

ז. בכורות ט"א. תמורה לא. ספרי ומדרש תנאים דברים י"ב, טו. ילק"ש תורה תתב. ח. חולין ס"ב, ספרי ומדרש תנאים דברים י"ד, י"ב. ילק"ש תורה תקלו, תמצא. ט. ב"ק ע"א. בכורות ה"ב, ז"א. י"ב, א. י"ז, א. תוספתא בכורות פ"א ה. ועיין ספרי במדבר יח, יז. ילק"ש תורה תשנה.

גדרות
והאי חלב בכת"מ ועוד: והאי חלב נמי. קא משמע לן בכת"מ ועוד מילים אלה חסרות. לחודיה בכת"מ: חלב לחוד.

וחיים לערותך בכמה כתי" מילים אלה חסרות. לערותך במקרא: לערותך. חריצי חלב בכת"מ ועוד נוסף: האלה תביא לשר האלף. לכו שברו ואלכו בכת"מ מילים אלה חסרות. להני הוא דאתו בכת"מ ועוד: להכי הוא דאתא ויש בכת"מ: למאי אתא. חייבת בכת"מ: חייבת בבכורה.

או לא לענין בכורה כתיב בכת"מ ועוד: אלא לענין בכור הוא דאתיב.

הוא שור ובכורו בכת"מ: בכורו.

העולם איבריה מתפרקים
לפי הסבר זה, המצב האל-ושתיו נגרם בגלל העומס הקיים על הגוף בעקבות הלידה ואחר כך בעקבות ההנקה ("איבריה מתפרקים ואין נפשה חוזרת עליה"). או בניסוח אחר — מכיון שהאשה נמצאת במצב של "איוון אנרגיה שלילי" (נופה משתמש ביותר אנרגיה מאשר זו הנכנסת) מערכת הרבייה אינה מתפקדת, הריחם אינו נבנה, וכך גם לא קיימת תופעה וסתית (שעניינה התפרקות רקמות הריחם במקרה שלא נוצר הריון). כך לדוגמה, מחקרים שונים מראים כי נשים או נקות בעלי חיים הזוכות לתזונה עשירה חוזרות מהר יותר להופעת וסת מאשר אלה שתזונתם עניה יותר.

כי קיימת הבחנה ברורה בתלמוד, בין חלב שהוא ממש כמו בשר דם, לבין ביצים, שאינן נחשבות כחלק מגוף התרנגולת). וכן יש מן הראשונים שסברו כי מי חלב של בהמה טהורה כשלעצמו (שהופרדו מהם חלקי החלב) אסורים באכילה. אבל אחרים סבורים כי מן החלב למדנו לשאר משקים המתמצים מגוף הבהמה, שאינם נחשבים כאיבר מן החי (ראה שור וביי י"ד סימן פ"א). וכן נראה לכאורה ממה ששאלו בגמרא להלן (א, ו) מה דין מי רגליים של חמור, ולא שאלו דין מי רגליים של פרה.

השסועה אף שמוסכמת דרשת הספרי בענין זה, ששסועה היא בריה שיש לה שני גבים ושני שדראות, נחלקו אמוראים (ראה נדה כ"א, האם מדובר בעל חיים מין נדיר, או האם הכוונה לבהמה טהורה שנמצא במעיה ולד עם מום כזה, שהתורה אסרה אותו, וכל שכן כשייוולד, משום שאינו בר קיימא, ודינו כנבילה (כך פירש רש"י, וראה שיטה אחרת בתוס' שם).

אורה ההלכה
מדאסור רחמנא בשר בחלב בשר בחלב, אסור מן התורה לבשלם, ולאכולם, וכן אסורים הם בהנאה. (רמב"ם שם פ"ט ה"א. שריע שם פ, א).
בהמה טהורה שילדה בריה שיש לה שני גבים ושתי שדרות — אסורה באכילה. זוהי השסועה שנאסרה בתורה, כלומר, בריה שנוולדה שסועה לשתי בהמות. כדעת רב נדה כ"א, (רמב"ם ספרי קדושה הלכות מאכלות אסורות פ"א ה"ו. שריע י"ד י"ג, ו).

שפיע למד את עמי
כל הזכויות שמורות. להסדרת אישור שימוש בתכנים נא לפנות לדוא"ל info@hashefa.com